

OD ŠPELKE DO LUŠEČKIH VIL

**Zbirka ljudskih pripovedi,
pesmi in plesov iz Poljčan in okolice**

**Posebna izdaja ob 200-letnici
šolstva v Poljčanah**

OD ŠPELKE DO LUŠEČKIH VIL

Zbirka ljudskih pripovedi, pesmi
in plesov
iz Poljčan in okolice

Poljčane, november 2008

Zbiranje besedil:	Zdenka Kovačič, Branko Fuchs, Neda Kovačič-Fornezzi
Zapisala in uredila:	Zdenka Kovačič
Prevajalke:	Tina Dimec Ivanjko, Suzana Kračun, Kristina Jeltnikar Zakelšek
Računalniški prelom:	Vinko Zobec
Fotografije:	Vinko Zobec, Zdenka Kovačič, družinski arhivi, Folklorno društvo Košuta
Ilustracije:	Leon Lorenci, Valentina Ribič, Ana Rupnik, Luka Pahič, Jernej Špes
Mentorice ilustratorjev:	Irina Luganič, Jelka Cigler Plošinjak, Marjana Robnik, Tina Robnik Zalokar, Suzana Vošinek
Naslovnica:	Ven Florjančič
Tisk:	ARTPRO
Izdajatelj:	Osnovna šola Poljčane, november 2008
Naklada:	500 izvodov

Vodja delovne skupine za pripravo prireditve ob 200-letnici šolstva v Poljčanah: Marina Koražija

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398(497.4Poljčane)
394.3(497.4poljčane)

OD Špelke do luščekih vil : zbirka ljudskih pripovedi, pesmi in plesov iz Poljčan in okolice / [zapisala in uredila Zdenka Kovačič ; fotografije Vinko Zobec ... [et al.] ; ilustracije Leon Lorenci ... et al.]. – Poljčane : Osnovna šola, 2008

ISBN 978-961-238-987-1
1. Kovačič, Zdenka, 1965-
242173184

Kazalo

Zbirki na pot	4
LJUDSKE PRIPOVEDI	5
Pripovedka o Špelki	5
La Leyenda de Špelita	5
Pripovedka o Velikem travniku na Boču	7
Die Erzählung von der Großen Wiese auf Boč	8
Zmaj v Boču	10
Topli potok	12
Miklavžev kamen in Baba	14
The old ugly woman and St. Nicholas' stone	14
Pripovedka o vitezu Parcivalu	16
Vitez sezida cerkev	17
Poljčanska Marija	19
Muže in mužanje	20
Samostan v Studenicah	21
Kapela v dolini Bele	22
Črna šola	22
Šrotova kapela na Stanovskem	23
PLESI	23
Kurji tajč	23
Štajeriš mazurka	24
Lisičji rep	24
Pouštertanc	25
PESMI	26
Petelinček se je oženu	26
Slovo od neveste	27
Pesem o šentjanževcu	27
Travniki so že zeleni	27
Dva bratca	28
Ljubičenska Marija	29
Bom v kloster šla	30
Studeniški potok	31
Seznam literature	32

Zbirki na pot

Pred nami je dolgo pričakovana zbirka ljudske kulturne zapuščine iz Poljčan in okolice. V njej bomo našli pripovedi v obliki proze in poezije, nekaj preprostih plesnih zapisov in melogramov pesmi. Že mnogi pred nami so ljubiteljsko zapisovali ta del slovenske ljudske kulturne dediščine, nihče na našem področju pa še ni zbral in izdal gradiva na enem mestu. Zato smo toliko bolj zadovoljni, da to zbirko dodajamo podobnim knjižnim izdajam o Poljčanah z okolico.

Marina Koražija, programski vodja prireditev ob 200-letnici šolstva v Poljčanah, nas je idejno popeljala na to zbirateljsko pot. Sestavila je delovno skupino treh učiteljev. Zdenka Kovačič je opravila obsežno zbirateljsko delo in prevzela uredniško vodstvo, Neda Kovačič Fornezi je dodala zbirki nekaj pesmi, Branko Fuchs pa sem iz svojega arhiva izbral nekaj pripovedi, ljudskih pesmi in plesov iz Poljčan in bližnje okolice. K sodelovanju smo povabili tudi tri sodelavke, ki so nekaj besedil prevedle v angleščino, nemščino in španščino, tako da smo tudi na tak način povezali preteklost s sodobnim časom. Današnja Evropa išče poti združevanja, hkrati pa poudarja različnost in lastno identiteto vsakega naroda posebej.

Pričujoče pripovedi, pesmi in plesi sovpadajo v zgodovinski okvir trajanja šolske dejavnosti v Poljčanah. Čas 19. in prve polovice 20. stoletja je namreč obdobje, ko so se pripovedi in pesmi še govorile in pele po domovih našega kraja in okolice. Meni, kot ljubiteljskemu raziskovalcu in zbiralcu, so bili najpomembnejši domači informatorji rojeni od 1896. do 1925. leta. Nekaj besedil iz zbirke pa je bilo že zapisanih v različni literaturi in smo jih samo povzeli, ker pripovedujejo o naših krajih.

Zbirko smo pripravili ob 200-letnici šolstva v Poljčanah. Z njo smo zapolnili vrzel, saj tovrstno literaturo pogosto iščejo dijaki in študentje, naši nekdanji učenci. Nenazadnje bomo tako obogatili tudi šolsko knjižnico, da bodo naši učenci lažje obujali duhovno ljudsko kulturo naših krajev.

Branko Fuchs

LJUDSKE PRIPOVEDI

Pripovedka o Špelki

Ljudsko izročilo pravi, da je pred letom 1740 razbojniška poglavarka Špelka z dvanajstimi pajdaši ustrahovala vso okolico. Skrivali so se v težko dostopni kraški votlini Balunjači.

V časih, ko je bila vojaška obveznost še dosmrtna, so se nekateri revnejši fantje raje zatekali v gozdove in se preživljali z oglarstvom, razbojništvom ali tihotapljenjem. Ker pa so nekoč ugrabili sina grofa Dizme Attemsa in zanj zahtevali visoko odkupnino, so leta 1740 skupino ujeli in zaprli, poglavarko pa v Štatenbergu pri Makolah obglavili.

Preden so jo ujeli, je vse svoje zaklade zakopala v Balunjači, a jih nihče ne najde. Če jih v črni votlini iščeš z gorečo plamenico, nastanejo tako hude sape, da plameni takoj ugasnejo in ne vidiš ničesar več.¹

Povzeto po Franc Mišič: V žaru in čaru šumovitega Pohorja in Mitja Cimperšek: Vodnik po kraljestvu gozdnatega Boča

La Leyenda de Špelita

Según la tradición popular, antes del año 1740 la capetana de bandoleros Špelita terrorizaba toda la región. Su escondite fue en Balunjača, una caverna carsica de difícil acceso.

En la época de un servicio militar perpetuo los muchachos pobres optaron por vivir en los bosques y se ganaban la vida con carbonería, contrabando y bandolerismo.

Tras secuestrar el hijo del conde de Dizma Attems y exigir por él un rescate importante, en 1740 la banda fue capturada y encarcelada, y la capetana descapitada en Štatenberg, cerca de Makole. Al darse cuenta de que no podría escapar, enterró sus tesoros en la caverna, pero nadie los pudo encontrar. Si los estás buscando con una antorcha, se hace una tempestad, el aliento enojado, que apaga la llama y no se ve nada. Los tesoros quedaron enterrados hasta la construcción el mirador de Boč.

V španščino prevedla Tina Dimec Ivanjko

Vhod v jamo Balunjačo

Leon Lorenci, 1. razred

Pripovedka o Velikem travniku na Boču

To je pripovedka o planoti na Formili. V davnini naj bi se tukaj nahajala velika vas, zgodovina pa nas uči, da je bilo do začetka 19. stoletja pod cerkvijo sv. Marjete glažutarsko naselje.

Bilo je ob davnem, davnem času, ko je še bila tukaj velika in lepa vas, s petičnimi pa tudi jako brezbožnimi prebivalci. Za svojo brezbožnost so bili ostro kaznovani.

Velika noč je bila. A vaščani, namesto da bi šli v hišo božjo z veseljem proslavljat Zveličarjevo vstajenje, ostanejo doma in opravljajo meni nič, tebi nič težka dela kot ob delavnikih med tednom, ne zменеč se za tako velik praznik. In neki posebno drzen kmet je šel z voli orat. Toda šiba božja ni izostala. Zadela je vso vas nemila usoda. Jelo se je na jasnem nebu bliskati in grmeti s tako silo, da se je tresel ves Boč kot ladja, ki jo je dohitela huda burja na morju. V globočini je začelo bučati, zemlja se je udirala in v hitrem času je bila vsa nekdanja bogata vas s svojimi brezvernimi prebivalci vred pod črno zemljo. Niti en vaščan se ni rešil. (Po drugem izročilu se je rešil samo vaščan, ki je šel k maši v Laporje.) O prejšnjih lepo belih hišah in rodovitnem polju, o z žitom bogatih njivah, zelenih travnikih in pašnikih ni bilo več ne duha ne sluha. Vsemogočna roka se je stegnila, udarila s svojo šibo in jih uničila. Odprlo se je nenasitno žrelo in pogoltnilo vse. Tam, kjer je največja vrtača, se je pogreznila cerkev. Le zvonik cerkve je molel iz zemlje. A ne dolgo, zakaj ko so ga hoteli odkopati, jim je tudi ta izginil za vedno. Samo vsako leto ob veliki noči se sliši votlo, iz globine prihajajoče, otožno zvonjenje. In to zvonjenje prihaja iz zvonika pogreznjene cerkve ljudstvu v svarilo, kako strašno kaznuje Bog brezbožne ljudi.

Nekaj tednov pozneje je prinesla ob deževnem vremenu voda potoka v Studenice, imajoč svoj izvirek v sredini Boča, telege volov tistega kmeta, ki je na veliko noč oral.

Bog pa je tudi preklel prostor, kjer je stala vas in so se razprostirala posestva vaščanov, da je postala zemlja nerodovitna. Od tistega časa ne zraste na Velikem travniku na Boču nikdar več velika trava in še te noče jesti govedo, ker je neužitna.²

Povzeto po F. Košir: Pripovedka o Velikem travniku na Boču, Franci Pohleven: Poročila raziskav mladinskega raziskovalnega tabora Makole '84 in Mirko Šoštarčič: Štirideset let PD Poljčane

Die Erzählung von der Großen Wiese auf Boč

Das ist eine Erzählung über eine Hochebene auf Formila. In der Vorzeit war hier ein großes Dorf – wahrlich war von Anfang des 19. Jahrhunderts unterhalb der Kirche der Hl. Marjeta eine Glaswerksiedlung.

Es war vor langer, langer Zeit, als hier noch ein schönes und großes Dorf, mit betuchten, sowie gottlosen Dorfbewohnern war. Für ihre Gottlosigkeit waren sie streng bestraft.

Es war Osterzeit. Aber anstatt ins Gotteshaus zu gehen, da freudig und ruhmreich die Auferstehung des Erlösers zu feiern, sind die Dorfbewohner Zuhause geblieben und haben mir nichts, dir nichts schwere Arbeiten erledigt, wie an allen Arbeitstagen in der Woche, ohne Rücksicht auf so einen großen Feiertag.

Einer der wagemütigsten Bauern ist mit einem Ochsespann pflügen gegangen. Aber die Geißel Gottes ist nicht ausgeblieben. Das ganze Dorf ist vom Unheil eingeholt worden. Es begann aus heiterem Himmel mit voller Kraft zu blitzen und donnern, so dass Boč wie ein Schiff auf stürmischer See aussah. In der Tiefe hat es gedröhnt, die Erde ist eingebrochen und in sekundenschneller War das ganze ehemalige reiche Dorf samt ihren gottlosen Dorfbewohnern unter der schwarzen Erde. Keiner der Dorfbewohner hat sich retten können. (Nach einer anderen Überlieferung hat sich nur ein Dorfbewohner gerettet, da er zur dieser Zeit bei der Gottesmesse in Laporje war.)

Von früheren schönen, weißen Häusern und fruchtbaren Ackern, mit getreidereichen Feldern, grünen Wiesen und Weiden war nichts mehr vorhanden. Der allmächtige Arm hat sich ausgestreckt, hat auf sie mit seiner Geißel eingedroschen und sie vernichtet. Ein unersättlicher Schlund hat sich aufgetan und alles verschlungen. Dort, wo der größte Karsttrichter war, ist die Kirche versunken. Nur der Kirchturm ragte noch aus der Erde hervor. Aber nicht für lange Zeit, denn als sie ihn ausgraben wollten, verschwand es für immer. Deshalb hört man jedes Jahr um die Osterzeit ein hohles, aus der Tiefe kommendes wehmütiges Läuten. Und dieses Läuten stammt vom versunkenen Kirchturm als Warnung für das Volk, wie schrecklich Gott die Gottlosen bestraft.

Einige Wochen später brachte beim regnerischen Wetter das Bachwasser in Studenice, der seine Quelle mitten von Boč hat, »telege« mit (so wird

Joch bzw. Vorspann in Studenice benannt). Das war der Ochsen gespannt dessen Bauers, der an Ostern gepflügt hat.

Gottverdammte wurde die Stelle, an der vorher das Dorf gestanden ist und sich die Anwesen der Dorfbewohner erstreckt haben, die Erde wurde unfruchtbar. Von der Zeit an wächst auf der großen Wiese auf Boč kein hochwachsendes Gras mehr und auch dieses will das Vieh nicht fressen, da es ungenießbar ist.

V nemščino prevedla Suzana Kračun

Vrtačasti travnik na Formili

Valentina Ribič, 2. razred

Zmaj v Boču

Ta gora je prerok hudega vremena. Če se k hudemu vremenu pripravlja, kopičijo se tu oblaki. Če meni dolgo deževati, ima ta gora megleno kapo in ako se k snegu kaže, takrat vleče od Boča mrzel veter. Iz njega izvira tudi nekaj potokov. Vse te okoliščine pa so ljudstvo napotile k mnenju, da je gora Boč polna vode. Kjer je pa to, tam si tudi mislijo, da tu živi zmaj ali lintvar, strašna žival. Pravijo tedaj, da če lintvar, in naj si je še tako majhen kakor rak, iz vode prileze, gre vse po njem. Začne grmeti, bliskati, veter lomi drevje in dež curkoma lije. To pa ne jenja prej, da ni lintvar ubit. Prišel bode tudi čas, da bode Boč počil in se bo vse potopilo.³

Drugi viri pravijo, da se pride skozi jamo Balunjačo do velikanskega jezera v sredini Boča. V njem bi naj sameval velik zmaj, s katerim strašijo matere svoje razposajenčke, ako nočejo biti pridni.⁴

Ljudsko izročilo tudi pravi, da studeniškemu potoku, ki izvira izpod majhne razpoke, ne zmanjka vode niti ob najhujši suši, ker zajema vodo iz jezera, nahajajočega se v jedru Boča. V jezeru sameva baje zmaj, ki je ob svojem času grozno razsajal ter zahteval vsak mesec par prav dobro pitanih volov. Končno se je vendar ugnal ter sedaj mirno spi. Le ob daljšem deževju, kar se pripeti le vsako tretje leto po ustnem izročilu, ko začne teči voda zmaju v grlo, se prebudi in kotali po jezeru, kar povzroča silovito bučanje in bobnenje.⁵

Pa še en velik zmaj prebiva tod okoli! Glavo ima pod Donačko goro, rep pa pod Bočem. Kadar so ljudje do narave neprijazni, ga čarovnica na Donački gori ugrizne v uho in zmaj pobesni. Ko pogleda z rdečim očesom, sikajo strele, kadar pa nas preblisne z modrim, nastanejo poplave. En sam udarec z njegovim repom povzroči potres, prhutanje kril pa strahovit vihar. Vendar pa zna čarovnica s svojo prekanjenostjo zmaja tudi umiriti.

In zmaj od takrat namesto ognja bruha žlahtno vodo, ki na studeniški strani privre na dan kot Topli potok, na rogaški pa v obliki mineralnih vrelcev.⁶

Povzeto po Janez Majciger: Voda in njene moči v domišljiji štajerskih Slovencev, J. Košir: Na Boč, Zvonček, F. Košir: Iz Studenic na Boč, Zvonček in Iztok Vrščaj: Bočko oglar in druge zgodbe

Zgornje Poljčane iz leta 1914 z Bočem v ozadju¹

Luka Pahič, 4. razred

Topli potok

V starih časih je v Studenicah pod Bočem živela revna vdova s sinom Jankom. Delala je od ranega jutra v pozno noč, da je preživljala sebe in svojega edinca. Garala je po tujih poljih in njen sinko je zrasel na ozarah tujih njiv pod vročim poletnim soncem in v pusti jesenski megli. Iz dneva v dan je gledal, kako se njegova mati muči le za borno hrano, ki jo je prejemale od bogatih gospodarjev. In čim večji je postajal, tem rajši je imel svojo mater.

Pozimi, ko so bile njive pospravljene, je mati prala za gospodo. Janko, slabo oblečen, a še slabše obut, je bil doma. Čepel je ob pečici in se grel. V sobi je bilo prijetno toplo in skozi okence je Janko gledal mater, ki je prala ob potoku. Vedel je, da je voda ledeno mrzla in mati se mu je zasmilila v srce. Mislil je in mislil, da bi ji bilo gotovo bolje, če bi ob njej gorel ogenj, ob katerem bi si lahko ogrela prezeble roke. Toda doma sta imela tako malo drv, da jih bo za ogrevanje sobice zmanjkalo še pred koncem zime. Tedaj se je spomnil, da leži pod drevjem na Boču odpadla suhljad, ki jo je sneg nalomil z vej. In odpravil se je od doma proti Boču.

Res, ni se motil. Pod mogočnimi smrekami je ležalo mnogo dračja. Janko ga je hitel nabirati, da bi čimprej naložil butaro. Toda sneg se je udiral pod nogami in mu silil skozi raztrgane čevlje. Prsti na rokah so mu otrdeli od mraza. Zazeblo ga je prav do kosti, a ni maral odnehati. Stiskal je ustnice in po licih so mu polzele debele solze.

Ko se mu je zazdela butara dovolj velika in se je trudil, da bi jo naložil, je zaslišal neskončno nežen in prijeten glas:

»Kam neseš dračje, sinko?«

Janko se je ozrl, da bi videl, kdo ga ogovarja tako prijazno. Zagledal je lepo ženo, ogrnjeno v bel plašč, kot iz nežnega puha tkan. V hipu se je deček spomnil, da je prelepo bitje vila z Boča, kajti mati mu je v zimskih večerih pripovedovala o vilah, ki bivajo na gori. Ni se prestrašil, povedal ji je, kako mater zebe in da ji bo zakuril ogenj kraj perilnika.

»Toda s tem dračjem se bo tvoja mati grela samo en dan,« je odvrnila vila.

»To je res, a jutri in vsak dan bom spet nabral suhljadi in vsak dan ji bom zakuril ob potoku. Nikoli več je ne bo zeblo,« je pojasnjeval Janko.

»Tebe pa bo zeblo vsak dan, ko boš nabiral dračje in ga nosil v dolino,« je rekla vila.

»Malo že,« se je nasmehnil deček in zadel butaro na ramo.

Tedaj se je vila sklonila k njemu in mu rekla:

»Le pusti dračje, jaz bom pomagala tvoji materi!« Nasmehnila se mu je in izginila. Začuden se je deček oziral, a nikjer je ni bilo. Pustil je butaro v snegu in hitel k potoku, da bi povedal materi, kaj je videl. Še preden pa je zasopel odprl usta, mu je dejala mati:

»Tako čudno se mi zdi, sinko, voda je postala nenavadno topla in prijetna kakor sredi poletja. Tako lahko se pere v njej.«

Tedaj ji je Janko povedal, kako je srečal vilo in kaj mu je rekla. Mati se je sklonila k dečku in ga objela:

Jernej Špes, 5. razred

»O, sinko moj, ne le vilina dobrota, tudi tvoja ljubezen je ogrela ta ledeni potok.«

Minila so mnoga stoletja. Janko in njegova mati že davno ne živita več. Toda skozi Studenice še vedno teče potok, ki ima pozimi tako toplo vodo, da lahko stojite bos v njej. Če ne verjamete, se lahko sami prepričate.

Mnogi sicer pravijo, da je voda topla zato, ker izvira iz osrčja Boča, kjer je večno toplo. A morda imajo le prav tisti, ki verjamejo, da je Topli potok vilin dar.⁷

Erna Starovasnik

Miklavžev kamen in Baba

Nekoč, ko je bil še hudič na svetu, je poslal sv. Miklavža s Pohorja na Boč. Šel bi naj po neko hudobno babo, ki je bila doma na Boču. Tako ga je sv. Miklavž ubogal in odšel na Boč. Prišel je h koči te babe, potrkal, vstopil in rekel:

»Si ti tista hudobna baba, ki kraljuje na Boču?«

»Da, sem. Kaj hočeš?«

»Sam hudič me je poslal in rekel, naj te pripeljem na Pohorje.«

»No, počakaj.«

Zlobnica se je oblekla in odšla s sv. Miklavžem. Na pol poti so ji bile pojenjale moči in zato si jo je sv. Miklavž oprtal na rame. Tako sta prehodila le nekaj poti. Sv. Miklavž je sedel na bližnjo skalo. Breme je bilo zelo težko in so se njegove dlani in njegova zadnja plat rahlo pogreznile v skalo. Tedaj ga je baba začela priganjati, češ da je čas, da odrineta. Začela ga je brcati ter vpiti na njega. Sv. Miklavž se je skušal braniti, toda baba ga je spustila in padla na tla. Miklavž je to čutil in si zaželel: »Ko bi hotela okameneti!« Njegove besede so se uresničile. Baba je okamnela, sv. Miklavž pa je izginil za vedno. Niti sam hudič ni mogel preklicati uroka. Baba bo ostala na svojem mestu, kakor tudi Miklavževa skala.⁸

Po drugem izročilu pa ima Miklavžev kamen odtise zato, ker je Miklavž sam nosil svojo cerkvico na Boč. Tu je počival, v skali lahko razločno vidimo, na katerem mestu je sedel.⁹

Povedala Angela Graf, zapisano v Iskricah izpod Boča in Povzeto po Franc Mišič: V žaru in čaru šumovitega Pohorja

The old ugly woman and St. Nicholas' stone

Once upon a time when Satan was still dwelling on this world, he sent St. Nicholas from Pohorje to Boč, to fetch an old ugly woman that lived there. St Nicholas obeyed his order and off he went. As he came to the old ugly woman's house, he knocked at the door and entered the house. »Are you the wicked old ugly woman that reigns on Boč?« he asked.

»That's me. How can I help you? «

»Satan himself sent me to bring you to Pohorje,« he explained. »Well than wait a minute.« The wicked woman got dressed and of they went.

As they reached the half of the way the woman felt so exhausted that she was unable to walk any further. St. Nicholas gave her a piggyback ride. They didn't make it far. St. Nicholas sat down on the rock. The heavy burden he was carrying made his hands and buttocks slightly sunk into the rock.

Now the old ugly woman started urging him to go on. He tried to resist her kicking and yelling but the woman let off and fell down. St Nicholas felt it and made a wish: »If only she would turn to stone.«

His wish came true. The old ugly woman turned to stone and St. Nicholas forever disappeared. Not even the Satan himself could cast away that spell. The old ugly woman will remain on this place as the St. Nicholas rock will as well.

According to different oral tradition the imprints in St. Nicholas rock were made as he was carrying his own church to Boč. The rock reveals the place where he was resting.

V angleščino prevedla Kristina Jelnikar Zakelšek

Skala Baba na Boču

Ana Rupnik, 3. razred

Pripovedka o vitezu Parcivalu

Ime Boča je na poseben, nenavaden način pritegnil v srednjeveško pripovedko o vitezu Parcivalu in o svetem Gralu romantični zgodovinar Davorin Žunkovič, ki mu naš Boč ni nič drugega kot bajni Monsalvatsch, na katerem stoji Gralov hram, v njem pa čuvajo izbrani vitezi čudotvorno torilce z rešnjo krvjo Odrešenikovo. Slovstveni pismouki doslej še niso zanesljivo dognali, kje bi bila ta tajnosti polna gora; nje ime se razlaga iz latinskega Mons salvationis in iz starofrancoskega Montsalvage. Iskali so jo nekje ob vznožju Pirenejev. Naš znanstveni romantik pa je to vprašanje kaj preprosto rešil s tem, da je razkrojil zagonetno besedo v njene dozdevne sestavine: Mont + sal + Vatsch = gora zal(i) Boč. »Zal« ima v starejši dobi še pomen: velik, postaven, zajeten. Ti prilastki vsekakor pritičejo Boču. Četudi ta etimološka razlaga ne drži, jo vsaj podpirajo drugi, geografski momenti, ki jih proži Wolfram von Eschenbachov Parcival. V 9. spevu opeva, kako je Parcival junakoval po

naši domovini ter navaja pri tem imena krajev, ki bi se dala istovetiti z današnjimi imeni.

Vsekakor zbujajo pozornost v okolici znana pripovedka o čudežnem jezeru, ki ga skriva notranjost »svete gore« Boča: po tem jezeru da plove čoln brez vesla in jadra, vleče pa ga velik labod, vprežen vanj z zlato verigo. V čolnu stoji angel božji, ob boku mu visi rog, na glavi mu čepi ptica. Torej povsem slika iz pripovedke o Lohengrinu, Parcivalovemu sinu. Če vlada tod tako bajno navdahnjen »genius loci« (duh – varuh kraja, krajevna posebnost), ni čuda, da si je nekdanji studeniški župni upravitelj Hytrek v svoji bujni fantaziji namišljal, da je na vrhu Boča zasledil ruševine Gralovega svetišča. Tako torej obdaja Boč gloriola srednjeveške sanjavnosti v ostrem protislovju s sodobno trezno stvarnostjo.¹⁰

Povzeto po Josip Wester: Iz domovine in tujine

Vitez sezida cerkev

Pred mnogimi stoletji je rogaška plemkinja Zofija na svojem lovu prijezdila v senčni kraj pod visokim Bočem. Njen konjiček se je kar sam od sebe ustavil ter jel piti iz mrzlega studenca, ki je iz hude strmine bruhal svoje vodovje. Rogaška plemkinja Zofija je razjahala. Privezala je konja ob belo brezo, ki je rasla kraj bočkega studenca, nato pa sedla na črn kamen; rada bi se odpočila od dolgega lova, saj je prijahala iz Rogaškega gradu prek gozdnega sedla med Rogaško goro in strmim Bočem.

»Ta skriti kotiček med strmima gorama mi je pa zares všeč!« si je dejala plemkinja.

Vstala je in se zagledala na drugo stran, vse do Pohorja. Opazila je sivo pečino, na kateri je stala šentlovrenška kapelica, ki je bila mejnik med svetom, ki ga je imel v lasti rogaški gospod, in med Puščavo šentlovrenških puščavnikov.

Približal se ji je utrujeni popotnik. Med pogovorom ji je povedal, da je na poti do viteza Henrika Rogaškega, kajti odkar je on gospodar, dovoli svojim lovcem loviti tudi preko meje, na puščavnikovih loviščih. Lovci so začeli preganjati celo skromne kmete in delavce.

Zofija mu je odgovorila, da imata isto pot, kajti ona je sestra viteza Henrika. »Toda dolgo ne bom več njegova sestra ... Skrita dolinica v senci strmega Boča in Rogaške gore bo moja domovina! Pozidala bom samostan zase in za samostanske sestre.«

Ker je imela konja, je že isti dan prijezdila do svojega brata, a ga je zaman prosila za to, da ne bi gospodoval tako krivično. Bil je jezen in jo je zapodil z rodnega gradu.

»Pa pojdem z doma! Sem si že izbrala skrito dolino onstran Rogaške gore! Tam pod strmim Bočem, ob beli brezi, kjer bruha močan studenec svoje vodovje na plan, tam sezidam ženski samostan Studenice. Tja se umaknem. Da boš vedel, kje me boš našel, kadar te bo obiskal božji prst!« Med molitvijo je prosila boga, naj Henriku pošlje preizkušnje in morda spozna svojo napačno ravnanje in zaživi pošteno.

Zjutraj je prišel še puščavnik, pritožil se je vitezu, a ga je ta le zasmehoval. Samotar mu je napovedal, da ga bo zadela božja kazen in razočarano odšel.

Minila so tri leta ... Plemenita Zofija je v studeniški dolinici zgradila samostan ter v njem živela tiho življenje samostanske sestre.

Vitez Henrik pa je hudo zbolel. Ker mu zdravnik ni znal pomagati, je poklical še poljčanskega vražarja. Ta je spoznal, da ima vitez želodčne kamne. Njegovi bolezní bo pomagala le zdravilna studenčnica izpod sive skale šentlovrenške kapelice vrh zelenega Pohorja.

Henrik je poklical sestro k sebi. Ko je prišla, mu je rekla, da je njegova bolezen skoraj neozdravljiva, saj jo je poslal sam Bog za kazen, ker je na Pohorju prestavljal meje. Ker ni želel na samotno pot do studenca, se mu je bolezen še poslabšala. Po vsem telesu so mu zacveteli rdečkasti krogi, zato je znova velel poklicati predse poljčanskega vražarja. Ugotovil je, da je gobav. »V starodavnih časih so gobavce ozdravili, če so se zanje žrtvovala nedolžna dekleta, ki so jih brezmejno ljubila!« je negotov jecljal vražar. Vitez se je spomnil na svojo nevesto, a je ta pobegnila takoj, ko ga je zagledala.

Popolnoma obupan se je sam odpravil v studeniški samostan k sestri. Prepričala ga je, da sta skupaj odšla na romanje na Pohorje.

Kmalu je začelo močno snežiti. Naredili so se snežni zameti. Z velikimi težavami sta gazila po visokem snegu. Malo pod vrhom je Zofija popolnoma omagala. Umrla je na bratovih rokah. Preden je prenehalo biti njeno srce, je prosila brata, naj jo pokoplje ob šentlovrenški kapelici. Svoje življenje je žrtvovala zanj, da bi ozdravel. Umirajoči sestri je obljubil, da bo popravil vse storjene krivice. Kmalu je okoli njenega groba zgradil cerkev.¹¹

Povzeto in prirejeno po Jože Tomažič: Pohorske legende

Poljčanska Marija

Mladi poljčanski zvonar je vstajal zgodaj, da je s svitom oznanjal vsej župniji novorojeno jutro. Nikogar ni srečeval na tej rani poti k cerkvi. Dravinjska dolina je še sanjala. Boč in Pohorje pa sta že gorela kot velikanska ognja v jutranji zarji.

Nekoč pa je na cerkvenem pragu srečal Marijo iz stranskega oltarja. Zvonar se je čudil, da gre Marija tako zarana sama iz poljčanske cerkve. Njene oči niso bile vesele, bile so žalostne. Fant jo je vprašal, zakaj namerava oditi iz njihovega svetišča. Užaljena Marija je odvrnila: »Iz cerkve pojdem. Od tod grem in zapustila bom poljčansko cerkev, poljčanske župljane ter župnijo.« Mladi zvonar je stekel pred njo, legel prednjo čez pot ter močno prosil, naj ne odide iz cerkve. »Vstal bom le tedaj, če mi obljubiš, da se boš vrnila v našo cerkev. Nikar ne pojdi od nas! Ali ne boš pogrešala našega šumenja, ki ti ga prinašamo kot jutranji pozdrav z rojstnih planin?«

Vse je prosilo Marijo: dravinjske vode, pohorski gozdovi, bočko bukovje, lastovice, prosil je mladi zvonar.

»Ali ti nisem dovolj lepo zvonil? Ti nisem dovolj ubrano trjančil pred prazniki? Ali ti manjka sveč in svetih maš?«

Marija mu je odvrnila: »Lepo si pozvanjal in trjančil. Ne manjka mi sveč na oltarju, ne manjka mi svetih maš. Meni manjka le časti in hvale, ki je v poljčanski fari ni, ko tako žalostno samujem tam na stranskem oltarju. Nikogar ni k meni, razen tebe.« Mladi zvonar jo je še naprej pregovarjal, naj ostane v cerkvi. Na koncu mu je obljubila, da bo ostala v domačem svetišču. »Povrnem se, a v stranskem oltarju ne bom več. V zvoniku sem si izbrala sedež.« Zvonar je bil srečen. Pohitel je v zvonik in z vsemi zvonovi pozvonil jutranjico. Ko so prišli verniki in župnik, jim je očital, da so pozabili na svojo Marijo. Župljani so se pokesali in prosili, naj jim odpusti. Trdno so obljubili, da bodo pogostejše prihajali k njej. Želeli so, da bi se vrnila na svoj oltar. Na koncu so Marijo preprosili, da se je iz zvonika vrnila na oltar.

»Vrnila se bom na oltar, toda takoj bom zopet pobegnila, če bom še kdaj tako samevala kot doslej.«

V zvoniku je zvonar razigrano trjančil, v cerkvi so verniki prepevali v čast in hvalo Mariji in zunaj so odpevale lastovice po vsej Dravinjski dolini. Gozdovi na Boču in Pohorju so radostno bučali, dravinjske vode so

zbrano truščale čez mlinske jezove in cvetlice so se smejale. Pripovedujejo, da so Poljčančani čez nekaj let spet pozabili na Marijo, le mladi zvonar ji je bil zvest. Tedaj je Marija užaljeno odšla z oltarja in se v zvoniku poslovila od zvestega zvonarja. Ta jo je prosil, naj ostane, toda Marija je bila neizprosna in je odšla v slovenjebistriško faro. Župljani so znova šli po njo z veliko procesijo. Pripeljali so jo nazaj v Poljčane. Privolila je in se vrnila v njihovo cerkev. Ko pa je drugo jutro prišel zvonar v božji hram, poljčanske Marije ni bilo. Ponoči so iz nebes priplavali angeli in jo na zlatem prestolu odnesli na Ljubičensko goro pri Zbelovem. Mladi zvonar je tako žaloval za njo, da je na koncu umrl. Od tedaj hodijo ljudje iz cele Dravinjske doline in s Pohorja obiskovat romarsko cerkev svete Marije na Ljubični, še posebej se je spominjajo na njen praznik.¹²

Povzeto po Vinko Zdovc: Legende in pripovedi na Konjiškem

Muže in mužanje

To se je seveda že zdavnaj prenehalo, a ohranil se je še živ spomin na one čase. Po prijateljskem posredovanju je gospodična Marija Bohak v Lušečki vasi pri Poljčanah prav večje opisala to proceduro in opis priposlala Zgodovinskemu društvu. Naslednje vrstice se tesno oklepajo popisa:

Vsa obleka je bila iz debelega domačega platna, takozvanega hodnika, barvali (mužali) so si jo sami v mužah. Poiskali so primeren prostor, najrajši v močvirnatem kraju, blizu kakega izvirka in le v črni zemlji, druga ni veljala. Blizu so morale rasti jelše in če so stale kje tri skupaj, je bil to najpripravljen prostor za muža. Na takem prostoru je dotični posestnik izkopal kak meter globoko, enako dolgo pa precej široko jamo. Ker močvirnate jame ondotno ljudstvo imenuje mužaste, je tudi te jame imenovalo muže. V novoizkopano jamo so napeljali nekoliko vode, potem pa nasuli v njo nekoliko črne prsti in dobro premešali v blato. Potem so nabrali hrastove skorje in treščic, svežih orehovih lupin (po ondotnem nazivu »klinge«), »knopro« (die Knopper = ježice) in jelševih »obrankov« in vse to pomešali v blato in jamo pokrili. Čez nekaj mesecev, ko je vse to nekoliko preprhnelo in se še večkrat premešalo, je bila muža pripravljena za mužanje. Boljša je bila stara muža, čim starejša, tem boljša je bila. Kdor pa si je moral napraviti novo, storil je to v jeseni,

da se je čez zimo muža lahko pripravila. Pozimi se je pridno trlo, prelo, tkalo in šivalo, spomladi in poleti pa se je pridno mužalo, ker se je ta čas obleka lažje sušila.

Ljudska domišljija je tudi te prozaične jame ovila z vencem poezije, ki nam da zreti globoko v ljudsko dušo, kako narod časovne razmere in spremembe ve okriti z bršljanom mične pripovedke.

Stara Prtničevka še ve pripovedovati kot »čisto resnico«, da je nekdaj v starih časih bilo mužanje mnogo lažje in uspešneje kakor pozneje, zakaj pomagale so pri mužanju »divje žene« (gozdne vile). Živele so v Balunjači na Boču in prinašale pogosto v mužo raznovrstna zelišča, katera so le one poznale in drug nihče. Obleka, barvana v taki muži, se je posebno lesketala in ni nikoli zgubila barve. Ni bilo treba dolgo mužati – le en dan je zadoščeval in človek, ki je nosil takšno obleko, bil je obvarovan vsakršne nesreče. Ljudje so bili divjim ženam zelo hvaležni in v znak zahvale so nastavljali k mužam mleka, ki je bilo divjim ženam posebno ljuba pijača.

Divjim ženam so bila najljubša drevesa lepe, vitke jelše. Vseskozi pošten človek je tudi lahko videl divje žene. V mraku ali v mesečni noči je moral iti vrh grička nad mužo in videl jih je, kako so rajale pod jelšjem.

A prijateljstvo teh dobrih žen ni trajalo vedno. Ko so se ženske začele pri mužah prepirati in psovati, so jim obrnile vile hrbet in nihče jih ni več videl blizu muže. Odslej ni bila več mužana obleka tako svetla in do muže je dobil oblast hudobni duh. Često so našle ženske zjutraj obleko razmetano okoli muže, raztreseno po jelšah ali povaljano v bližnjem potoku, večkrat je obleka celo izginila – hudobci so jo odnesli, Bog ve, kam. Le če so zvečer napravile križ čez mužo, se ni nič zgodilo, a pozneje tudi križ ni več pomagal in muže so morale prenehati. Možje pa so se jezili nad ženami, češ da so one krive, da ima sedaj hudobni duh oblast nad mužami.¹³

Povzeto po Fran Kovačič: Muže in mužanje, Časopis za zgodovino in narodopisje

Samostan v Studenicah

Ustanoviteljica samostana v Studenicah, Zofija Rogaška, je dolgo časa iskala primeren prostor, kamor naj postavi samostan. Končno je prišla tudi do Studenic, ko je nenadoma začela iz zemlje vreti voda. Zofija se je

odločila na tem mestu postaviti samostan. Pri gradnji cerkve in pri postavljanju oltarja je pod njim začel iz zemlje vreti studenec. Trikrat je bila voda tega studenca tudi pomešana s krvjo. Zato je bil ta studenec svet in spoštovan.¹⁴

V zvezi s studentem so se spletle številne legende o njegovi čudežni moči in z njimi se je tudi razširil glas o tej duhovni ustanovi, ki je privabljala vedno več vernikov. Iz tega vira naj bi npr. ob času ustanavljanja samostana namesto vode teklo vino, ki naj bi ga uporabili pri zidanju samostana. Tudi naj bi si neko slepo dekle z vodo umivalo oči in spregledalo.¹⁵

Povzeto po Franci Pohleven: Poročila raziskav mladinskega raziskovalnega tabora Makole in Jože Mlinarič: Studeniški dominikanski samostan

Kapela v dolini Bele

Povedala Helena Valand, rojena leta 1925 v Poljčanah

Pripoved govori, da so se v 19. stoletju bogataši z Dunaja pripeljali z vlakom na železniško postajo v Poljčanah. Od tod so jih poljčanski »burgerji« (veleposestniki) s kočijami vozili v Rogaško Slatino, ki je že takrat s svojo zdraviliško ponudbo uživala velik ugled daleč naokoli. Veleposestniki so bili povezani z roparji in so nepridipravom tudi sporočili natančen čas prevoza skozi dolino Bele. Roparji so tako pričakali »visoke goste« ob vhodu v dolino. Včasih se je roparski napad končal zgolj z ropom, spet drugič pa kar s pobojem. V spomin na nesrečo ljudi, ki so potovali tod in padli v roke nepridipravom, so tu postavili kapelico.

Črna šola

Povedala Milica Gajšek, zapisano v Iskricah izpod Boča

Na cesti Poljčane–Hošnica je gozd, ki se imenuje Črna šola. Tu so možje ali fantje napadali ljudi, za katere so vedeli, da imajo pri sebi več denarja. Če se je kdo branil, so ga pretepli, včasih celo ubili. To se je dogajalo proti večeru ali ponoči pa tudi podnevi. Zato ljudje niso radi hodili sami po tej cesti. Če pa je prišel kdo po sreči skozi gozd, so mu pravili, da je izšolan. Zato se gozd še danes imenuje Črna šola.¹⁶

Šrotova kapela na Stanovskem

Povedala Cecilija in Albin Kohne, zapisano v knjižici Življenje in delo v preteklosti

O tem, zakaj so leta 1903 sezidali kapelo na Stanovskem, kroži med ljudmi zanimiva zgodba.

Anton Kohne se je odpeljal k sosedom z vozom, ki sta ga vlekla vola. Pri sosedovih se je napil in se tak odpravil domov. Na vozu je Anton zaspal, vola pa sta se zaletela v križ, ki je stal ob cesti. Križ se je podrl. Vsem sosedom se je ta nesreča zdela kot znamenje, da na tem mestu zgradijo kapelo. Šrotovo kapelo so zidali trije sosedje.

Šrotova pa se imenuje zato, ker se pri Kohnetovih po domače reče pri Šrotovih.¹⁷

PLESI

Branko Fuchs, ljubiteljski raziskovalec in zapisovalec ljudske zapuščine na območju med Pohorjem in Haložami, je povedal, da so bili v našem okolju najbolj značilni trije ljudski plesi: kurji tajč, štajeriš mazurka in lisičji rep.

Kurji tajč

Pripovedovala Alojzija Rap, rojena leta 1904 v Hošnici (iz arhiva družine Lovra Rapa iz Poljčan)

Kurji tajč plešejo samo ženske. Ples naj bi bil redek ostanek nekdanjih magičnih rodnih plesov. Je primer oponašanja kokoši, ki skače po dvorišču z razširjenimi krili naprej in nazaj. Pričevalke so videle plesati tudi samo eno žensko, glasbena spremljava pa so bile ustne harmonike.

Ugotovljeno je, da je bil kurji tajč znan predvsem v širši okolici Poljčan. Plesali so ga še v začetku 20. stoletja na svatbah in botrinjah. V Hošnici pri Poljčanah so ga plesale ženske, ki so čepele okoli novorojenčkove zibke. Plesale so ob spremljavi piščali ali ustne harmonike. Tako so pomagale zagotoviti rodnost in nadaljevanje potomstva na domačiji.¹⁸

Plesalka Monika Drozg iz Folklornega društva Košuta pleše kurji tajč

Povzeto po Branko Fuchs: Ljudski plesi iz Dravinjskih gor, raziskovalna naloga

Štajeriš mazurka

Pripovedovala Marija Vošinek, rojena leta 1904 v Majšperku, kasneje je živela v Hošnici (iz arhiva družine Janka Vošineka iz Poljčan)

Plesalca stojita vstric, roke držita križem drug drugemu na trebuhu. Plesati začneta s hitrimi tekovnimi koraki. Po nekaj korakih se obrneta in plešeta enako do izhodišča. V drugem delu viže se obrneta drug proti drugemu in se držeč z obema rokama obračata najprej v levo in nato še na drugo stran vse do konca plesa.¹⁸

Lisičji rep

Lisičji rep je ples, ki najbolj spominja na gorenjski ples metlo plešejo. Toda vsebinsko je drugačen, saj ponazarja tek lisice med ovirami z močnim vijuganjem repa. Moški plesalci se primejo nizko za roke in sklenejo kolono. Nadštevilni v vijugajoči koloni je plesalec. V valčkovem

drobnem koraku pričnejo teči. Prvi dela poljubno zamahe po taktu, zadnji ima roko v boku. Pričnejo z levo nogo, nadaljujejo desno po krogu okoli deklet, ki so postavljene v kolono v primerni razdalji ena od druge. Ko pritečejo fantje do prvega dekleta, vijejo lisičji rep. Ob prehodu iz valčka na polko morajo plesalci ujeti plesalko in začeti ples vrtenico. Lisičji rep pomete nespretnega plesalca, ki mora vreči denar v godčev žep. V ponovitvi se umakne naslednja plesalka in ples se ponavlja do zadnje plesalke.¹⁸

*Lisičji rep v Hošnici
(fotografija s
snemanja
dokumentarnega
filma Ljudski plesi v
Dravinjski dolini iz
leta 1987 iz arhiva
Branka Fuchsa)*

Pouštertanc

*Pripovedovala Karolina Čoh, rojena 23. 10.
1898 v Opatiji, od leta 1899 je živela v
Lušečki vasi (iz arhiva družine Hermine
Kreml iz Zgornjih Poljčan)*

Leta 1912 je v Valandovi gostilni v Lušečki vasi videla plesati pouštertanc. Plesalci in plesalke stoje v sklenjenem krogu, moški je v sredini. Pred izbranko vrže na tla vzglavnik, nato poklekmeta in se enkrat poljubita. Vstaneta in plešeta polko. Ples se ponavlja, dokler se dekleta ne naveličajo. Nobena plesalka ne želi plesati z zadnjim plesalcem, zato ta dobi metlo. Plesalec metlo skriva za hrbtom, obrnjen navzgor, in jo

odnese v kot. Ostali moški so jezni, ker se je ples zaradi njega končal, zato vzamejo metlo in ga podijo po plesišču. Tako se ples zaključi.¹⁸

PESMI

Zbrali smo pesmi, ki so zapisane v našem okolju (Petelinček se je oženu, Ljubičenska Marija), in tudi takšne, ki so slovenske ljudske, v Poljčanah in okolici pa so peli njihove inačice.

Petelinček se je oženu

Zapela Karolina Čoh

Petelinček se je oženu
pod lipico zeleno.
Cinga ringa juhuhu,
vesela ohcet bo.

Piška je b'la nevesta,
ostala mu je zvesta.
Cinga ringa ...

Komar je bil protfirer,
si je družico zbiral.
Cinga ringa ...

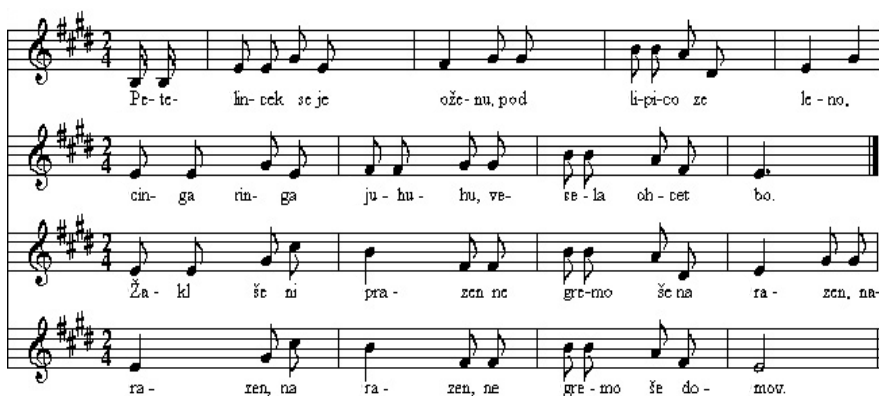
Muha je b'la družica, je
skoč'la s piskra v žlico.
Cinga ringa ...

Lisica je b'la teta,
ko kruha nam je spekla.
Cinga ringa ...

Psi so bili godci,
s svojimi vel'kimi
gobci.
Cinga ringa ...

Komar in muha
plešeta,
se svet in zemlja
treseta.
Cinga ringa ...

Žakl še ni prazen,
ne gremo še narazen,
narazen, narazen,
ne gremo še domov.

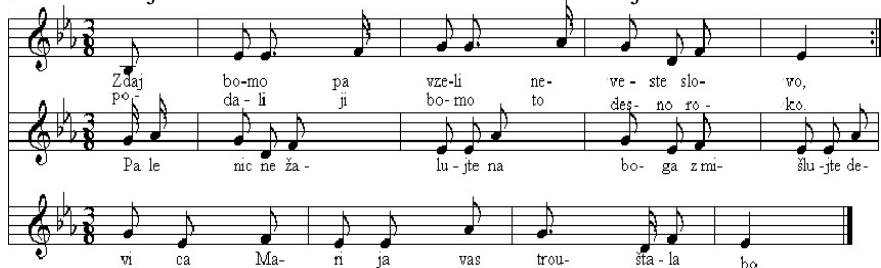
Melodijo zapisala Danijela Krajnc

Slovo od neveste

Zapela Karolina Čoh

Zdaj bomo pa vzeli neveste
slovo, podali ji bomo
to desno roko,
pa le nič ne žalujte,
na boga zmišlujte,
devica Marija vas trouštala bo.

Zdaj bomo pa vzeli od ženina
slovo,
podali mu bomo to desno roko,
pa le nič ne žalujte, na boga
zmišlujte,
devica Marija vas trouštala bo.

Melodijo zapisala Danijela Krajnc

Pesem o šentjanževcu

Zapela Karolina Čoh

Pijmo šentjanževca,
da b' rajža srečna b'la,
v življenju vsakega
zdaj in na večno.

Prej ko se bomo na pot podali,
od gospodarja bomo
slovo jemali,
zdaj gremo, zdaj gremo,
nazaj še pridemo.

Prej ko se bomo na pot podali,
od mame bomo slovo jemali,
zdaj gremo, zdaj gremo,
nazaj še pridemo.

Prej ko se bomo na pot podali,
od svatov bomo slovo jemali,
zdaj gremo, zdaj gremo,
nazaj še pridemo.

Travniki so že zeleni

Zapel Branko Fuchs

Travniki so že zeleni,
z drobnim cvetjem razcveteni,
pojd'mo jih kosit,

pojd'mo jih kosit,
zvečer sladko vince pit.

Rožmarin je lep zeleni,
tega fantje pustite meni,
da si pušeljček naredila bom,
dokler še nedolžna sem.

Ko je dekile zapeljano,
z velikim špatom je obdano.
Glav'ca jo boli, solzne 'ma oči,
nikdar več vesela ni.

Fantje so res ljubeznivi,
pa še bolj so zapeljivi.
Več obetajo, kakor glešajo,

da le dekile zapeljejo.

Mam'ca, vi ste vsega krivi,
ker ste ji okol' pustili.
Da je v oštarijo šla,
s fanti luštna b'la,
zdaj je pa sirotica.

Fantič, kaj boš ti meni kupo,
če ti meni ne boš zapusto,
zlato rinčico, urco ankarco,
židan tihl na glavo.

Melodijo zapisala Danijela Krajnc

Dva bratca

Zapela Marjana Školc

Midva sva dva bratca,
s Poljčan sva oba doma,
imava rdeče nose
od sam'ga vinčeka.
Oj, vince, vince,
vince rumeno, ha, ha,
oj, vince, vince,
oj, vince rumeno.

Ko drugi k maši grejo,
ostaneva doma,
pa greva gor po klančku
na liter vinčeka.
Oj, vince ...

Ko bova midva umrla,
pa vinca ne bo več.
Tam gor se bova grela,
tam na peklenski peč.
Oj, vince ...

Ljubičenska Marija

1. varianta: Ljubičenski mežnar in Marija

Zapela Marjana Školc

Ljubičenski mežnar zgodaj vstaja
in gre jutranj'co zvonit.
Srečala ga je Marija,
oj, Marija Ljubičenska.
Mežnar jo ponižno vpraša:
»Oj, Marija, kam ti greš?
Al' ti manjka sveč na oltarju,
al' ti manjka svetih maš?«
»Men' ne manjka sveč na oltarju,

men' ne manjka svetih maš.
Men' le manjka časti in hvale,
k' je v poljčanski fari ni.
Če bom jaz pri vas ostala,
na velikem oltarju več ne bom.
Pod zvonico si bom sedež zbrala,
tamkaj bom prebivala,
da bom gledala na Svete gore,
tam je moja sestra. «

2. varianta: Pesem od Lubičnske Marije

*Zapela Zofka Kokovnik, rojena 4. 5. 1921
(iz arhiva družine Kokovnik iz Poljčan)*

Lubički mežnar zgodaj vstane
in gre jutrn'co zvonit.
Srečala ga je Marija,
oj, Marija Lubičenska.
Mežnar jo ponižno vpraša:
»Oj, Marija, le kam ti greš?«
»Jaz grem iz poljčanske fare,
iz poljčanske v bistriško.«
Mežnar jo ponižno vpraša:
»O, Marija, le kaj t' fali?
Ali ti manjka sveč na oltarju

ali ti manjka svetih maš?«
»Meni ne manjka sveč na oltarju,
meni ne manjka svetih maš,
meni manjka časti in hvale,
ki je v poljčanski fari ni.«
Mežnar jo prav lepo prosi:
»O, Marija, vstan' pri nas.«
»Če bom glih pri vas ostala,
na velikem oltarju več ne bom.
V zvonici si bom sedež zbrala,
tamkaj bom prebivala.

Tam bom gledala na svete fare,
na svete fare, na sestr'ce.«
Ena ptička je priletela
iz dežele jutrne
in prav lepo je zapela
od Marije Lubičnske.
»Kdo je tebe pet' naučil?

Al si jo peti slišala?«
»Meni nihče je ni naučil,
jaz sem jo peti slišala.
Pela sta jo dva zidarja,
ki sta cerkev zidala.
Saj to nista b'la zidarja,
to sta bila angela.«

3. varianta: Marijina selitev

Zapel Branko Fuchs

Poljčanski mežnar zgodaj vstane
in gre jutranj'ce zvonit.
Trala ola lila ljom,
trala ola lila ljom
in gre jutranj'ce zvonit.

Na pragu cerkve pa ga sreča,
oj, Marija Ljubičnska.
Mežnar jo prav ponižno vpraša:
»Oj, Marija, kam pa greš?«
»Grem pa s fare, poljčanske fare
u to faro bistriško.«

»Al' ti manjka sveč na 'ltarju,
al' ti manjka svetih maš?«

»Men' ne manjka sveč na 'ltarju,
men' ne manjka svetih maš.

Men' le manjka časti in hvale
teh poljčanski faranov.«

Mežnar jo prav milo prosi:
»Oj, Marija, le ostan' pri nas!«

»A čeprav bom tu ostala,
na vel'k oltar nazaj ne grem.

Tu pod korom bom ostala,
tu pod korom bo moj oltar.«

Bom v klošter šla

Zapela Zofka Kokovnik

»Bom v klošter šla,
bom nunica,
po kloštru se sprehajala.
Z okna dol bom gledala.«
Pod oknom fantič je oral,
rudečo detelco je s'jal.
»Le pojdi doli Uršika,
najlepša nun'ca kloštrska.«
Dekle pa stopi pred prednico,

največjo nuno kloštrsko.
»Naj grem domu, naj grem domu,
da vzamem od ljubega še slovo.«
»Ne misli več na ljubega,
zdaj misli le na Jezusa.«
Ko v kloštru ura pozvoni,
še deklice k molitvi ni.
»Le pojdimo gledat,
kam je šla, kje bi bila.«

Ko stopijo nunice v celico
in najdejo to deklico.
Ležala v mlaki je krvi,
o, kaj ljubezen naredi.
»Ko bi me v kloster djali,

ko bila sem stara petnajst let,
nisem ved'la, kaj je svet.
A zdaj sem stara dvajset let,
pa moram od ljubezni umret.«

Studeniški potok

Zapele Ljudske pevke iz Studenic

Kjer studeniški potok tiho šumlja
in Lucijska cerkev s hriba se smehlja,
tam pri mostu belem griček je zelen,
na ten gričku zalem dom je moj ljubljen'.
Tam me čaka moja siva mamica,
blagoslov očeta rajnega,
sestrice prijazne mislijo na me,
vesele se dneva, ko povrnem se.

Bodi mi pozdravljen mili rodni dom,
nate pozabila jaz nikdar ne bom,
naj srce se joče ali veseli,
vir spominov dragih vedno si mi ti.

Seznam literature

- 1 Mišič, F.: V žaru in čaru šumovitega Pohorja, Samozaložba, Maribor 1934.
Cimperšek, M.: Vodnik po kraljestvu gozdnatega Boča, PD Poljčane, Poljčane 1997.
- 2 Košir, F.: Pripovedka o Velikem travniku na Boču, Zabavna knjižica za slovensko mladino, 13. zvezek, Samozaložba, Ljubljana 1907.
Pohleven, F.: Poročila raziskav mladinskega raziskovalnega tabora Makole '84, Ljubljana 1985.
Šoštarich, M.: Štirideset let PD Poljčane, Boč nekdanj in danes, Planinsko društvo Poljčane, Maribor 1970.
- 3 Majciger, J.: Voda in njene moči v domišljiji štajerskih Slovencev, Kres, Celovec 1883.
- 4 Košir, J.: Na Boč, Zvonček, Ljubljana 1910.
- 5 Košir, F.: Iz Studenic na Boč, Zvonček, Ljubljana 1912.
- 6 Vrščaj, I.: Bočko oglar in druge zgodbe, Celje 1999.
- 7 Starovasnik, E.: Topli potok, Mladinska knjiga, Ljubljana 1975.
- 8 Košič, A.: Miklavžev kamen, Iskrice izpod Boča, OŠ Poljčane 1990.
- 9 Mišič, F.: V žaru in čaru šumovitega Pohorja, Samozaložba, Maribor 1934.
- 10 Wester, J.: Iz domovine in tujine: izbrani planinski in popotni spisi, Slovensko planinsko društvo, Ljubljana 1944.
- 11 Tomažič, J.: Pohorske legende, Mohorjeva družba, Celje 1990.
- 12 Zdovc, V.: Legende in pripovedi na Konjiškem ter druge zgodbe iz Dravinjske doline in Pohorja, Slovenske Konjice 1990.
- 13 Kovačič, F.: Muže in muženje, Časopis za zgodovino in narodopisje, št. 3, 1906.
- 14 Pohleven, F.: Poročila raziskav mladinskega raziskovalnega tabora Makole '84, Ljubljana 1985.
- 15 Mlinarič, J.: Studeniški dominikanski samostan, Mohorjeva družba, Celje 2005.
- 16 Iskrice izpod Boča, OŠ Poljčane 1990.
- 17 Življenje in delo v preteklosti, Projekt učencev 4. a razreda OŠ Poljčane, šolsko leto 1999/2000.
- 18 Fuchs, B.: Ljudski plesi iz Dravinjskih gor, raziskovalna naloga, Poljčane 1980.